

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه دوم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیطی امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ‌نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...)، می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

قصه بداهه در مورد یک سوژه‌ی مشترک

پس از گفت‌وگوهای مختلف در مورد قصه، کودک به درک نسبی از قصه نویسی رسیده است. حالا زمان آن رسیده که بچه‌ها شروع به نوشتن کنند.

نکته: به این مساله توجه داشته باشید که بچه‌ها با عناصر داستان و فرمول‌های قصه نویسی آشنا نشده‌اند. ما از آن‌ها می‌خواهیم بنویسند و هدف این است که آن‌ها جملاتی روی کاغذ بیاورند و نگارش را آغاز کنند. کار ما جهت دادن به نوشته‌های آن‌هاست تا خلاقیت و اعتماد به نفس‌شان را شکوفا کنیم.

در این درس یک سوژه‌ی مشترک به بچه‌ها می‌دهیم و از آن‌ها می‌خواهیم در موردش قصه بنویسند. خواندن قصه‌ها و مقایسه‌ی آن‌ها با همدیگر باعث می‌شود دانش آموزان درک خوبی نسبت به ظرفیت سوژه و تفاوت زاویه دید پیدا کند.

به بچه‌ها بگویید کودکی را تصور کنند که یک چراغ جادویی پیدا کرده است. این چراغ می‌تواند سه آرزوی او را برآورده کند. از آن‌ها بخواهید در موردش قصه بنویسند. سوالات زیر را روی تخته بنویسید و به آن‌ها بگویید که پاسخ به آن‌ها می‌تواند کمک‌شان کند تا به قصه برسند.

- اسم کودک چیست؟ دختر است یا پسر؟ او کجا زندگی می‌کند؟ در شهر یا روستا؟
- کودک چراغ جادو را از کجا به دست آورده است؟
- کودک در اولین برخورد با غول چراغ جادو می‌ترسد یا نه؟ اگر می‌ترسد، چه طور با ترسش مقابله می‌کند؟
- کودک چه آرزوهایی دارد؟ کدام یک از آن‌ها را به غول می‌گوید و کدام را نمی‌گوید؟
- غول چراغ جادو چه مشکل یا مشکلاتی برای کودک به وجود می‌آورد؟
- در نهایت چه اتفاقی برای کودک، چراغ و غول چراغ جادو می‌افتد؟

به بچه‌ها بگویید لازم نیست جواب این سوالات را پشت سرهم بنویسند. فقط به جواب سوال‌ها فکر کنند و با توجه به آن‌ها قصه‌شان را (هرطور که فکر می‌کنند صحیح است) بنویسند.

پس از اتمام کار، قصه‌های بچه‌ها را بلند بخوانید. این بخش خیلی مهم است. هرچه تعداد قصه‌های خوانده شده بیش‌تر باشد، درک بهتری از این درس به دست خواهند آورد.

تمرین:

۱/ از بچه‌ها بخواهید یک حیوان در کاغذ سفید نقاشی کنند. (به آن‌ها تاکید کنید کل صفحه را با حیوان پر نکنند) تاکید کنید نقاشی را رنگ نکنند.

۲/ نقاشی‌ها را بگیرید و بار دیگر پخش کنید. طوری که نقاشی هرکس دست خودش نیافتد. حالا از بچه‌ها بخواهید یک انسان کنار آن حیوان نقاشی کنند. تاکید کنید نقاشی را رنگ نکنند.

۳/ بار دیگر نقاشی‌ها را گرفته، آن‌ها را دوباره پخش کنید. این بار هم نقاشی‌ها باید دست دانش آموز دیگری بیافتند. حالا از بچه‌ها بخواهید نقاشی‌ای که در دست دارند را رنگ کنند.

پس از این تمرین به بچه‌ها توضیح بدهید که هرکدام از این نقاشی‌ها با نگاه سه نفر کامل شده است. یکی حیوان اول را کشیده، دیگری انسان را کشیده و سومی تمام نقاشی را رنگ کرده است. تفاوت نگاه‌ها می‌تواند نقاشی‌ها را متفاوت کند. ممکن بود در هر نقاشی شخصیت‌های دیگری کشیده شود و یا هرکدام با رنگ‌های دیگری رنگ‌آمیزی می‌شدند.

یک سوژه، چند قصه

همان طور که در درس قبل گفته شد، در این جلسات تلاش می‌کنیم بچه‌ها اولین تجربیات نوشتن‌شان را شروع کنند، بدون در نظر گرفتن این که چه می‌نویسند و چه طور می‌نویسند.

تمرین قصه نویسی با سوژه‌ی مشترک بسیار گسترده است و به اشکال مختلفی می‌تواند اتفاق بیفتد. زیرا سوژه‌ها متفاوتند و به شکل‌های مختلف می‌توان به آن‌ها نگاه کرد. گاهی سوژه شخصیت است، برخی اوقات زمان و مکان است و حتی ممکن است یک جمله یا یک اتفاق سوژه‌ی قصه باشد. ما در حال حاضر بدون این که این اصطلاحات را به کودک آموزش دهیم، به واسطه‌ی سوژه‌های متفاوت آن‌ها را تشویق به نگارش می‌کنیم.

یک سوژه روی تخته بنویسید و از بچه‌ها بخواهید با توجه به آن قصه بنویسند. این جمله باید یک موقعیت داستانی خیلی ساده باشد. سوژه باید مرکب از شخصیت، و مشکلی که برایش پیش آمده باشد. برای مثال:

«نهنگ پیر دیگر خسته شده بود. آدم‌ها با قایق‌های تفریحی روی خانه‌ی او رفت و آمد می‌کردند و زباله‌هایشان را داخل آب می‌انداختند. نهنگ تصمیم گرفت کاری کند تا این مشکل حل شود...»

از بچه‌ها بخواهید بر اساس سوژه‌ی فوق یک قصه بنویسند و پس از اتمام کار، داستان‌های بچه‌ها را بخوانید. (همانند درس قبل) این بخش خیلی مهم است. هرچه تعداد قصه‌های خوانده شده بیشتر باشد، درک بهتری از این درس به دست خواهند آورد.

نکته: فعالیت این درس، نسبت به درس قبل پیشرفته‌تر بود. در درس قبل تنها یک شخصیت را به بچه‌ها ارائه دادیم. اما در این درس شخصیت به اضافه‌ی مشکلی که برایش پیش آمده، سوژه‌ی قصه بود.

تمرین:

یک جمله خبری روی تخته بنویسید. جمله باید ظرفیت تبدیل شدن به داستان را داشته باشد. برای مثال: «آن مرد سوار بر اسب آمد.»

۱/ از بچه‌ها بخواهید جمله را روی برگه‌ای بنویسند و یک جمله دیگر به آن اضافه کنند. مثلا: «آن مرد سوار بر اسب آمد. اسب پایش درد می‌کند.»

۲/ از بچه‌ها بخواهید به دو جمله‌ی قبل یک جمله اضافه کنند. به آن‌ها بگویید فکر کنند جمله‌ی قبلی بخشی از یک داستان است و تلاش کنند آن را کامل کنند. سپس کاغذ را به نفر کناری بدهند.

۳/ تمرینات فوق را تا سه یا پنج جمله ادامه بدهید. سپس چند عدد از برگه‌ها را انتخاب کرده و جملات را پشت سر هم بخوانید. به بچه‌ها توضیح بدهید که زاویه دیدهای مختلف آن‌ها، جمله اولیه را تبدیل به جملات و داستان‌های متفاوتی کرده است.